

خاطرات من

از شکار و طبیعت لرستان

تألیف

محمد حسین دانی زاده معجزی

خرم آباد

انتشارات شاپور خواست

۱۳۹۲

سرشناسه	: والی زاده معجزی، محمدحسین، ۱۳۱۵.
عنوان و نام پدیدآور	: خاطرات من از شکار و طبیعت لرستان / تألیف محمدحسین والی زاده معجزی
مشخصات نشر	: خرم آباد، انتشارات شاپورخواست، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۵۲۷ ص: مصور.
شابک	: ISBN: 978 - 600 - 5673 - 73 - 9
وضعیت فهرستنویسی	: فیبا.
یادداشت	: نمایه اشخاص، [۴۹۷] - ۵۱۴.
یادداشت	: نمایه مکان‌ها، [۵۱۵] - ۵۲۷.
موضوع	: شکارچیان -- ایران -- خاطرات
موضوع	: شکار -- ایران -- لرستان.
رده‌بندی کنگره	: SK ۲۴۱ / و ۲۱۳۱۳۹۰
رده‌بندی دیویی	: ۷۹۹/۲۹۵۵
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۲۲۸۰۳۸۲

انتشارات شاپورخواست

نام کتاب	: خاطرات من از شکار و طبیعت لرستان
تألیف	: محمدحسین والی زاده معجزی
ویراستار	: محمود گرجی
ناشر و محل نشر	: انتشارات شاپورخواست، خرم آباد - همراه ۰۹۱۶۳۹۸۴۰۱۱
نوبت چاپ	: اول ۱۳۹۲
شمار	: ۱۰۰۰ نسخه
امور رایانه‌ای	: ثریا ساکی
طرح جلد	: یاسر دلفان
لیتوگرافی و چاپ	: طاهر
شابک	: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۶۷۳ - ۷۳ - ۹

بها: ۲۰۰۰۰۰ ریال

فهرست

صفحه	عنوان
۱۵	پیش‌گفتار
۱۶	طبیعت لرستان
۱۹	مقدمه

فصل اول

خانواده

۲۹	معرفی نویسنده
۳۲	شجره‌والیان لرستان
۳۴	سال‌های تحصیل
۴۱	اقدامات خیر خانواده

فصل دوم

خاطرات دوران کودکی

۵۳	اولین سفر به طبیعت
۶۶	دوستان شکار
۷۶	عشق به شکار و طبیعت

۷۷	اولین شکار چرنده
۸۱	شکار با جمع پیشکسوتان
۸۳	خاطره‌ای از یک جشن عروسی
۸۶	اولین برف پاییزی

فصل سوم

شکارگاه‌های مهم

۱۰۱	شکارگاه کرتی کرتی
۱۰۶	شکار در شندول
۱۰۹	شکار زودرس
۱۱۱	بی احتیاطی
۱۱۲	شکار گل یازده ساله
۱۱۴	درگیری با خرس
۱۲۱	عبرت در برخورد با درندگان
۱۲۷	سفرهای اردویی به کوهستان
۱۲۹	شکار قوچ در جلوی سیاه چادر
۱۳۲	جریان شکار گل عجیب
۱۳۴	دو شکار با یک تیر
۱۳۶	برخورد با شیخ امیدعلی باغی
۱۳۸	میهمان نوازی عشایر
۱۴۳	شکارگاه قلّه گُربوی
۱۴۵	غفلت و بی احتیاطی در شکار
۱۴۸	غار آب علی ابدال
۱۵۲	سال‌های استخدام
۱۵۶	رقص درویشان

۱۵۸	خدمت در شاه‌آباد غرب
۱۶۱	سال‌های پیری میر شکار
۱۶۲	سرپرستی جنگلبانی ایلام
۱۶۵	ترک سیگار
۱۶۷	شکارگاه تنگه حاجیان
۱۶۹	سرپرستی جنگلداری ایلام
۱۷۲	قتل کرمی، یاغی معروف لر
۱۷۷	کمیسیون در مرز مهران
۱۷۹	شکار آهو در دشت محسن‌آب اولین رفع خطر مرگ
۱۸۲	یادی از آخرین والی لرستان
۱۸۵	دومین خطر مرگ
۱۸۵	رفع خطر مرگ سوم
۱۸۹	انتقال به شهر کرمانشاه
۱۹۴	درس عبرت
۱۹۶	ملاقات با عبدالحسین خان ابوقداره
۲۰۰	سرپرستی منابع طبیعی همدان
۲۰۱	مأموریت ویژه نوسود
۲۰۲	شکارگاه سراب سرداب
۲۰۸	شبی خوش در غار سرداب
۲۱۰	شکار غیر منتظره
۲۱۴	حساسیت
۲۱۵	ادامه‌ی شکار غیر منتظره
۲۱۷	سرگذشتی از پیشکسوتان شکار
۲۲۱	عسل‌بری در سراب سرداب

۲۲۲	.....	سراب رفتخان
۲۲۵	.....	دشت جنگلی کهله
۲۳۰	.....	انتقال به لرستان
۲۳۲	.....	با فرمانده گارد جنگل در شکار
۲۳۶	.....	شکارگاه چال مالگه
۲۴۰	.....	اولین شکار دایی صیدنازار
۲۴۲	.....	شکار گل نمره
۲۴۵	.....	غار کبوترلان خچلیل
۲۴۷	.....	شکارگاه سی چر
۲۴۸	.....	شکارگاه چل خرسان
۲۵۰	.....	کشتزار کهله و تولد برادرم
۲۵۲	.....	شکارگاه ملهو
۲۵۵	.....	غار تنگه پلنگ‌هر
۲۵۸	.....	غار ایشکفت بلی (بلوط)
۲۶۲	.....	شکار با دایی حاج برانازار
۲۶۴	.....	شبی در غار ملهو
۲۶۷	.....	شکارگاه کبی
۲۷۰	.....	استخاره در دوران نوجوانی
۲۷۲	.....	شکارگاه پریرز اشترانکوه
۲۷۳	.....	شکارگاه لیت انار کبیرکوه
۲۷۶	.....	شکار گل کوره
۲۷۹	.....	شکارگاه سرگل
۲۸۱	.....	راه کفن لا
۲۸۴	.....	چراگاه‌های مهم سفیدکوه

۲۸۶	چشمه گورخانی
۲۹۰	شکارهای روزامال
۲۹۳	پانسمان زخم خرس
۲۹۵	شکارگاه تجر
۲۹۷	شکارگاه تنگ سیاه هرور
۳۰۰	شکارگاه هرور
۳۰۴	شکارگاه کله شاه هرور
۳۰۵	غار فره کش
۳۰۷	شکارگاه گایر
۳۰۹	شکارگاه زیدعلی مالگه
۳۱۱	شکارگاه یخ سر
۳۱۵	شکارگاه هفت سر
۳۱۸	دعوت از شکارچیان تهران
۳۲۱	شکارچی مبتدی و بی احتیاط
۳۲۴	شکار آسان در بین جاده
۳۲۶	واژگونی خودرو در سفر شکار
۳۲۹	شکارگاه ماژین کبیرکوه
۳۳۱	شکارگاه لهور
۳۳۳	ماجرای برخورد با پلنگ
۳۳۷	شکارگاه یافته کوه
۳۴۴	شکارگاه کاله سوار یافته کوه
۳۴۹	شکارگاه طاق زرد یافته کوه
۳۵۲	شکارگاه بالادشت سفیدکوه
۳۵۵	کندوی غسل حس چال

۳۵۸	کلمای ملهو
۳۶۲	نقش برفچال در زندگی انسان
۳۶۷	اردو در سراب سرداب
۳۶۹	اسلحه گلوله‌نی مجاز
۳۷۲	آخرین شکار قبل از بازداشت

فصل چهارم

یادی از شکارهای گذشته

۳۷۵	یادی از شکارهای گذشته
۳۷۶	مالگه قلّه کُربوی
۳۷۸	شکار کُل در قلّه کُربوی
۳۸۱	شکارگاه چاه حاتم سوری
۳۸۳	شکارگاه بلکیس
۳۸۵	شکار بز اهلی
۳۸۸	شکار میش اهلی
۳۹۰	شکار در قلّه کُربوی کوچکه
۳۹۲	حفر چاه آب در نثار سفیدکوه
۳۹۴	برفچال علی‌کپسه
۳۹۶	شکارگاه زین‌برگ
۳۹۸	رعد و برق
۳۹۹	یافتن دوستان قدیم
۴۰۳	دریاچه گهر
۴۰۷	دره تلخ‌آب و تیشه‌کن
۴۰۹	سفر گورخانی
۴۱۱	اردو در سراب سرداب

۴۱۵	.....	گله‌داران در سراب سرداب
۴۱۶	.....	کارآیی تلفن همراه در کوهستان
۴۲۳	.....	حماقت گنج‌یابان
۴۲۳	.....	سفر به کوه گرون
۴۲۷	.....	اداره امور املاک
۴۳۰	.....	شکار در محمل کوه
۴۳۱	.....	شکار در حوزه‌ی قلابی
۴۳۷	.....	شکار پرنده در استان مرکزی
۴۴۰	.....	روبه سارق
۴۴۱	.....	سفر به هندیجان
۴۴۳	.....	سرمه‌گیری
۴۴۴	.....	سفر به شاهرود
۴۴۵	.....	آرامگاه شیخ حسن خرقانی
۴۴۷	.....	درویش و بلیط بخت‌آزمایی
۴۵۰	.....	باغ شیخ در شکارگاه
۴۵۴	.....	دوستی از شمال
۴۵۵	.....	پیشنهادهای اصلاحی
۴۵۷	.....	انتخاب نادرست
۴۵۸	.....	مواد مخدر
۴۶۰	.....	طلای سیاه
۴۶۰	.....	تحول در کشاورزی
۴۶۳	.....	دره تنگ پاغلم
۴۶۴	.....	استاد و شاعر لرستانی در آمریکا
۴۶۴	.....	یادی از نویسندگان، شعرا، اصحاب رسانه و هنرمندان لرستانی

یادی از خدمتگزاران و فعالان عرصه منابع طبیعی و محیط زیست استان ۴۶۷

فصل پنجم

رفتن به زندان سیاسی

۴۷۳	..... بازداشت سیاسی
۴۸۷	..... انتقال به زندان کمیته تهران
۴۹۰	..... انتقال به زندان اوین
۴۹۲	..... شروع محاکمات فرمایشی
۴۹۲	..... انتقال به زندان قصر
۴۹۴	..... مقدمات آزادی
۴۹۷	..... نمایه اشخاص
۵۱۵	..... نمایه مکان

پیش‌گفتار

مدت‌ها بود که عده‌ای از دوستان و بستگان، مرا وادار و تشویق می‌کردند که خاطرات زندگی‌ام به‌خصوص در مورد شکار و طبیعت را به رشته‌ی تحریر درآورم؛ چون در نشست‌های خانوادگی و دوستانه بارها قسمتی از این خاطرات و سرگذشت‌ها را که به یاد داشتم برایشان تعریف می‌کردم و موجب رضایت و خشنودی و سرگرمی آنان می‌شد. اصرار آنان موجب شده است که دست به قلم شوم شاید بتوانم مکتوبی، که باعث سرگرمی و شاید عبرت و یادگیری شود، در اختیار آنان و سایر افراد علاقه‌مند قرار دهم. گرچه یاد و خاطره‌ی خوبی از این یادداشت‌ها ندارم، زیرا در جریان بازداشت سال ۱۳۵۳ به اتهام اقدام علیه امنیت کشور در رژیم گذشته، ساواک یادداشت‌ها و خاطرات مرا که در سفرهای شکار نوشته بودم به عنوان مدارک جرم و مشکوک به رمز ضبط کرد و مرا از ادامه کار تا کنون مایوس نمود مع‌الوصف با عنایت خدا و تشویق و علاقه عزیزان، مجدداً این کار را شروع کردم و امیدوارم بتوانم تا آنجا که به یاد داشته باشم خاطرات تلخ و شیرین خود را بنویسم. گرچه در خود توان نویسندگی در سطح نویسندگان حرفه‌ای و دانشمند را نمی‌بینم، ارتباط و همکاری نویسندگی در جراید محلی استان و شهرم خرم‌آباد مانند هفته‌نامه‌های رشید، شقایق، لرستان، بامداد لرستان و صدای ملت تا حدودی مرا به رموز نویسندگی آشنا کرده است و در متن کتاب به آن‌ها اشاره خواهم کرد امیدوارم این نوشته‌ها بتواند مورد استفاده و سرگرمی علاقه‌مندان قرار گیرد و نواقص آن را با دیده اغماض بر من ببخشایند.

طبیعت لرستان

طبیعت کشور عزیز ما شاید در سطح جهان نظیر نداشته باشد، زیرا این مملکت دارای چهار فصلی است که در هر فصل آن در یکی از مناطق کشور شاهد فصل دیگری هستیم برای نمونه در حالی که منطقه آذربایجان فصل زمستان را می‌گذراند منطقه جنوب و جنوب شرق، بهار و تابستانی دلنشین را سپری می‌کند و امروزه تمام میوه‌ها و سبزی‌ها را در تمام فصول سال به صورت تازه در اختیار داریم و باید شکرگزار خدای بزرگ برای این وفور نعمت باشیم، نقص کار ما فقط در نحوه مدیریت و ضعف در اداره و بهره‌برداری از این نعمات خداداد بوده است.

استان ما لرستان نیز چهار فصل را در این حوزه‌ی کوچک دارد؛ در حالی که شمال آن سردسیر و هوای زمستانی دارد، جنوب آن بهار و تابستانی است و همین تنوع آب و هوایی موجب شده این منطقه دارای کلیه‌ی امکانات زیست‌محیطی برای انواع جانوران، گیاهان، پرندگان، جوندگان و سایر وحوش باشد که در گذشته و قبل از ورود خیل سلاح‌های ساچمه‌زنی مخرب و تجاوز غیر عادی مردم به سرزمین لرستان به آفریقایی ایران شهرت داشت.

من خود با دوستانم که اکنون هم در قید حیات هستند مانند آقای رضا رشنو و قاسم رفیعی و علی محمد رستمیان بارها در سفیدکوه گله‌های گل^۱، بز، میش و قوچ یکصد تا یکصد و پنجاه رأس دیده‌ایم. به یاد دارم همراه دوستانم رضا رشنو در سراب سرداب سفیدکوه شاهد عبور گله‌ای کل در دامنه کوه معروف به گره‌کبوده بودیم. عبور آن‌ها از گل^۲ معروف به دوزیل شروع شد. با دوربین تا هفتاد و پنج رأس را شمردیم که خسته شده و دست از شمارش برداشتیم. شاید کم‌تر از نصف آن‌ها را شمردیم؛ همه آن‌ها کل بزرگ و بدون وجود یک رأس بز یا گلچه^۳ بودند.

با ورود و فروش بیش از دوازده هزار قبضه سلاح ساچمه‌زنی توسط فروشگاه‌های دارایی‌زاده و معینی در خرم‌آباد از سال ۱۳۳۷ و ۱۳۳۸ شروع، و شکار غیر مجاز با

۱. کل: به فتح کاف و سکون لام؛ بز نر. ویراستار (بز نر وحشی بزرگ که پازن هم گفته می‌شود).

۲. کل: به فتح کاف و سکون لام؛ گردنه.

۳. گلچه یا کله‌بوره: بز نر کم سن و سال.

سلاح‌های مذکور ناشی‌بزن که هر فردی با چهارپاره ده‌ها شکار را کشته و زخمی کرده و تا زمان انقلاب، نسل این همه شکار را تا حد انقراض از بین بردند. از طرفی، وجود سلاح‌های گلوله‌زنی و رگباری در میان مردم و عشایر چنین روزگار اسفباری برای حیات وحش لرستان رقم زدند که امروزه باید افسوس آن روزگاران را بخوریم.

هر کس که بخواهد وضع شکار و حیات وحش لرستان یعنی آفریقای ایران در زمان گذشته را بداند، باید کتاب سرگذشت مسعودی ظل‌السلطان را مطالعه کند تا به اهمیت زیستگاه گوزن زرد و ده‌ها نوع کل، بز، میش، قوچ، آهو، خرس، پلنگ، گراز، کبک، دراج و کرکس که در یک منطقه محدود نمونه، معروف به هرور، که آن موقع شاهان کوه چگنی نامیده می‌شده، می‌زیسته‌اند پی ببرد که سه نوع گوزن، دراج و کرکس (دال) آن به کلی منقرض شده و از بقیه، انکی به جا مانده است.

عبدالعزیز جشنیان (دالوند)

من و دوستان هم‌شکارم، از همان ابتدا حفظ نسل شکار را در برنامه‌ی خود داشته‌ایم به طوری که در بهار و فصل زاد و ولد شکار، هیچ‌گاه با خود اسلحه حمل نکرده‌ایم و با تشکیل اولین سازمان حفاظت محیط زیست - که آن زمان کانون شکار ایران نامیده می‌شد و به همت عبدالرضا پهلوی، اسکندر فیروز و منوچهر ریاحی تشکیل شده بود- اولین واحد آن در سال ۱۳۳۷ به ریاست سرهنگ عبدالعزیز جشنیان در لرستان و خرم‌آباد شروع به کار کرد و قصد نظم دادن به شکار را داشتند.

نگارنده شاید از اولین شکارچیان ایران بودم که با اخذ پروانه شکار و رعایت کامل مقررات از این امر استقبال کردم و با وجود عدم کنترل دولت هیچ‌گاه برخلاف قانون و مقررات مبادرت به شکار غیر مجاز نکرده‌ام و تا توان داشته‌ام دیگران را به رعایت آن وادار کرده‌ام.

مجموعه‌های پروانه‌های شکار چهارپا و پرند از سال ۱۳۳۷ تا کنون، نمونه با ارزش و گواه این موضوع است که شاید کم‌نظیر باشد و تصویر آن‌ها را در این کتاب ملاحظه خواهید کرد. امیدوارم مردم ما چه عملاً و چه با تشویق و نصیحت دیگران در حفظ این مختصر مانده‌ی حیات و حسن اقدام و کوشش کنند شاید نسل‌های آینده، بار دیگر شاهد وجود و ازدیاد این جانوران با ارزش باشند به امید آن روز.

اکنون که این کتاب خاطرات در اختیار هم‌وطنان به‌خصوص مردم استان‌های لرستان، کرمانشاهان و ایلام قرار گرفته و با همت استاد ارجمند جناب آقای سیدیدالله ستوده، مدیر محترم انتشارات شاپورخواست - که خود از نویسندگان و مؤلفان با ارزش استانمان است و همکارانش از جمله خانم‌ها، ثریا ساکی و سهمیمه اسدزاده و جناب آقای محمود گرجی ویراستار محترم به زیور طبع اراسته شده، از همه این عزیزان تشکر و سپاسگزاری بسیار می‌کنم و از خوانندگان ارجمند انتظار دارم ضمن بخشش کاستی‌ها از راهنمایی‌ها و تذکرات اصلاحی برای چاپ‌های بعدی دریغ نفرمایند.

محمدحسین والی‌زاده معجزی

مقدمه

نقبی به گذشته در کوچه باغ خاطره‌ها

ایرج کاظمی

جهان پیر است و بی‌بنیاد از این فرهادکش فریاد
که کرد افسوس و نیرنگش، ملول از جان شیرینم
جهان فانی و باقی، خدای شاهد و ساقی
که سلطانی عالم را، طفیل عشق می‌بینم
(حافظ)

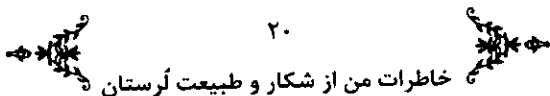
همواره این ضرب‌المثل را شنیده‌ایم که جوان
به آینده می‌نگرد و پیر به گذشته‌هایی که
پشت سر گذاشته است.

گذر عمر به مثابه حبابی است که به
سرعت برق و باد می‌گذرد و لمحهای بعد از
از آن بر پهنه آب زلال و در عین حال سرکش
دیده نمی‌شود.

انسان وقتی به کمال سنی می‌رسد و در خلوت خود یادآور روزها و شب‌هایی
می‌شود که بخشی از خاطرات خوش گذشته‌ی وی را پیر کرده‌اند. خاطرات تلخ نیز
فراموش نمی‌شوند پس مجموعه‌ی زندگی و گذران عمر صحنه‌های تلخ و شیرینی دارد
که اساس زندگی بر آن متکی است. کسی که می‌خواهد به گذشته‌ها برگردد و از حافظه
مدد جوید خواه‌ناخواه به بررسی روان و رفتار و کردار بسیاری کسان که در زندگی
شخصی و اجتماعی در کنار وی بوده نیز اشاراتی دارد.

خاطره‌نویسی، تاریخ‌نویسی نیست که متکی به اسناد و مدارک باشد بلکه در این راه
دشوار حافظه است که انسان را مدد می‌دهد، هر چند که انسان لوح محفوظ نبوده و
همه‌ی آنچه که بر وی گذشته است را نمی‌تواند در ذهن و یاد خود داشته باشد.

در طول سه دهه اخیر و پس از پیروزی انقلاب بیان خاطرات و قالب‌ریزی آنچه که
تحت عنوان رُخدادی برای انسان پیش آمده و در حافظه وی ماندگار شده است می‌تواند

بخش معتبری از ادبیات شفاهی دوران ما به حساب آید. ذکر وقایع و حوادث و مروری بر آنچه که گذشته است در دوران سالمندی لحظات خلوتی دل را پُر می‌کند و انسان بر آن سر است که از لطایف و ظرایف آنچه خود دلبسته‌ی آن بوده است و هنوز با آن لحظات زندگی می‌کند دیگران را نیز بی‌نصیب نگذارد.

دوست بوینده و صاحب‌ذوق ما محمدحسین والی‌زاده‌معجزی با توجه به منش اجدادی و این که در خانواده‌ای پای به عرصه وجود نهاده که همگان اهل فضیلت و دانش و معرفت علمی هستند و به‌ویژه برادر دانشمند و گرانقدرش زنده‌یاد محمدرضا والی‌زاده‌معجزی که به حق از نام‌آوران و مفاخر فرهنگی این سرزمین پُر از راز و رمز است، از همان دوران بوجوانی عشقی وافر و علاقه‌ای شدید به گردش در طبیعت و شکار در مناطق مختلف زادگاه و خاستگاه اجدادی‌اش داشته و هنوز در امتداد گذر از دهه هفتاد عمر، آن شوق و علاقه باطنی وجود داشته و دارد. یکی از عوامل مهم این دلبستگی و ذوق، وجود طبیعت بکر و برشار از جنگل‌ها و رودخانه‌ها و شرایط اقلیمی مناسب منطقه است. انبوه‌ترین جنگل‌های جنوب ایران را در لرستان می‌توان یافت. این جنگل‌ها هر چند با گذشته‌ی خود تفاوت فاحشی دارند، لکن هنوز در بسیاری از نقاط انواع درختان بلوط، انجیر وحشی، گلابی، خاک، ارجن، سپیدار و گل‌های طبیعی و صنعتی را می‌شود در دره‌های کشکان، دامنه هشتادبیلو و کبیرکوه دید و لذت برد.

فقدان جمعیت کافی در عهد قاجاریه باعث عظمتی در این جنگل‌ها بوده و به واسطه‌ی عدم استفاده از آن‌ها دارای منظره‌ای باشکوه بودند. هر تپه‌ای پوشیده از لکه‌های سیاهی که همان درختان بلوط بودند و رنگ تندشان با فرش سبزه‌ای که در کنار آن‌ها قرار داشت زیبایی خاصی ایجاد می‌کرد و کوه‌های عریال در افق بر جذابیت آن می‌افزود.

در گذشته‌های نه‌چندان دور و از زمانی که روند شکار بی‌رویه باب نشده بود انواع جانوران اهلی و وحشی در جنگل‌ها و کوه‌های لرستان دیده می‌شد. اگر سیاحان و جهانگردانی که به لرستان سفر کرده‌اند از وجود و هجوم و حضور حیات وحش در سرتاسر منطقه لرستان به عنوان شاخص‌ترین جلوه‌ی حیات سخن گفته‌اند.

روزگاری دامنه‌ی کوه یافته و کوه‌های اطراف شهر خرم‌آباد، زیستگاه آهوان وحشی، غزال، گوزن، مرال و پرندگانی چون کبک، تیهو، شاهین و عقاب بوده است. از این مطلب بگذریم و به اصل موضوع بپردازیم. مؤلف کتاب آن‌گونه که در مقدمه یا پیش‌گفتار نوشته است از نژاد والی‌زاده‌های لرستان است، وی فرزند مرحوم علی‌مردان‌خان و نوه‌ی معجزعلی‌خان که به همین دلیل والی‌زاده‌معجزی خوانده می‌شود.

والی‌زاده‌های فعلی لرستان از اعقاب والیان پشتکوه بوده و عده‌ای از آن‌ها در شوش و حوالی دزفول و گروهی در خرم‌آباد و برخی در کرمانشاه و عده‌ای در بغداد سکونت داشته و دارند.

والی‌زاده‌های پشتکوه از نسل اسدخان فرزند اسماعیل‌خان و والی‌زاده‌های شوش از نسل کلبعلی‌خان و ساکنان خرم‌آباد از اخلاف علی‌مردان‌خان والی معروف هستند. علت جدایی آن‌ها از این قرار است که پس از کشته شدن رؤسای طوایف پیشکوه به وسیله‌ی حسن‌خان، چون وی اقامت در خرم‌آباد را مصلحت ندید بزرگان طایفه خود را احضار کرده و گفت: «من به پشتکوه می‌روم و کسانی که مایل به آمدن هستند هر چه زودتر وسیله‌ی حرکت را فراهم سازند.» فرزندان شاهوردی‌خان (اقوام نزدیک والی) با او مهاجرت ولی خانجان‌خان والی‌زاده که از نسل علی‌مردان‌خان بود و در خرم‌آباد املاک وسیعی داشت به جای مانده و اغلب والی‌زاده‌های خرم‌آباد از اخلاف او هستند.

سرتاسر کتاب (خاطرات من از طبیعت و شکار لرستان) آمیخته‌ای است از گشت و گذار در اقصی‌نقاط لرستان و ذکر خاطرات و بیان لحظاتی که عشق به طبیعت، وی و دوستانش را در گرمای تابستان و سرمای زمستان در درون غارهای بی‌شماری که بخشی از هویت‌شناسی و اقلیم‌شناسی ساکنان کرانه و دامنه زاگرس‌نشینان است را با همه‌ی مصائب و سختی‌های آن در انتظار شکار، بیدار نگاه داشته و لذت این پایداری و فرصت‌طلبی در لایه‌لای نوشته‌های وی دیده می‌شود.

مسعودمیرزا ظل‌السلطان، فرزند ناصرالدین‌شاه قاجار که در زمان پادشاهی پدرش فرمانروای نیمی از کشور ایران بوده، در کتاب تاریخ مسعودی از لرستان و شکارگاه‌های

آن نام می‌برد و معتقد است که هیچ نقطه از ایران به اندازه لرستان سرشار و مملو از حیات وحش نمی‌باشد.

ظل‌السلطان که از سبعیت و درنده‌خویی کم‌نظیری در بین شاهزادگان ناصری برخوردار بوده است گاه در نوشته‌های وی می‌خوانیم که دامنه‌ی شکار وی آنقدر وسیع بوده که در یک روز قریب به هزار آهو و پرنده را شکار کرده است.

کتاب عناوین متعدد و مختلفی دارد. برخی مسائل تاریخی و انسانی نیز در ضمن روایت شکار و صید ذکر شده است. نویسنده در سرفصل‌ها و صفحات کتاب شکارگاه‌های معروف لرستان را با ذکر نام و حوزه جغرافیایی آن نام برده که این خود می‌تواند نوعی اقلیم‌شناسی یا جغرافیای انسانی و طبیعی را نیز در بر داشته باشد.

در بخشی از رویدادهای مندرج در کتاب ملاقات با مرحوم عبدالحسین خان ابوقدره است. نگارنده حدود سال‌های پنجاه خورشیدی در معیت مرحوم علی‌محمد ساکی در منطقه هلیلان به منظور دیدار با عبدالحسین ابوقدره سفری به آن منطقه داشتیم. مرحوم ابوقدره انسانی فاضل با حافظه‌ای قوی و اطلاعاتی وسیع در ارتباط با تاریخ و جغرافیای تاریخی لرستان بود و کتابخانه‌ی معتبری داشت و نسخه‌های خطی متعددی و عکس‌های تاریخی و خانوادگی که بخشی از آن‌ها را در اختیار مرحوم ساکی به جهت تجدید چاپ کتاب جغرافیای تاریخی و تاریخ لرستان قرار داد که متأسفانه این کتاب با همه‌ی ظرایف و دقایق (در زمان خود) و نوع پژوهش نمونه بود ولی به علت مرگ زود هنگام آن عزیز در گذشته میسر نگشته و نمی‌دانم بر سر نوشته و عکس‌های تهیه شده چه آمد.

مؤلف کتاب (والی‌زاده معجزی) به دیدار عبدالحسین خان که در آن میان سالی را می‌گذراند می‌رود، وی در این ارتباط از ساختمان محل مسکونی او که در محاصره درختان مرکبات قرار داشته و استخر بسیار بزرگی بر عظمت آن می‌افزوده سخن می‌راند.

نکته‌ای که آقای والی‌زاده به آن اشاره می‌کند و قابل تأمل است این است که تعدادی از کدخدایان منطقه در حضور خان ایستاده و به احترام وی نمی‌نشینند. ایشان زیر گوشی به خان یا عبدالحسین خان می‌گویند که؛ یا اجازه‌ی نشستن به آنان بده یا

مرخص‌شان کن که خان نیز آن‌ها را با اشاره دست مرخص می‌کند. ظاهراً هنوز مسأله‌ی اصلاحات ارضی در ایران به طور کامل اجرا نشده و کدخدایان یا بهتر بگوییم رعایا مراتب احترام و رعایت اصولی که سال‌ها در مناطق عشیره‌ای حاکم بوده را به جا می‌آورده‌اند ....

نکته‌ای که از این بابت ذکر آن ضروری است این موضوع می‌باشد که خوانین یا ایلخانان در نظام ایلّی نوعی اشرافیت قبیله‌ای را دارا بوده‌اند و این امر در بین عشایر منطقه غرب پیشکوه و پشتکوه به دلیل تثبیت حکومت در آن شرایط و اندکی قبل از اصلاحات ارضی و با توجه به حکومت خان‌ها یک نوع اشرافیت ریشه‌دار در طول چهار قرن در این منطقه به وجود آمده که جز در مناطق فارس و بختیاری (لر بزرگ) در سایر نقاط ایران کم‌تر دیده شد و علت آن به وضع ناپایدار آن مناطق یا اختلافات درون‌قبیله‌ای مانع از زدودن این اشرافیت بوده است. اشرافیتی که مبتنی بر نظام بزرگ مالکی و تیولداری بوده است.

نکته دیگر این است که اصولاً اشرافیت ایران اشرافیتی ریشه‌دار و قدیمی نبوده و آنچه را هم که در دوران معاصر مشاهده می‌کنیم اشرافیتی نو بود که منشأ آن همان تیولداری و از زمان قاجاریه مبتنی بر نظام روابط خویشاوندی قبیله‌ای که از نظام‌های گذشته نشأت می‌گرفته است بوده، بنابراین اقتدار عبدالحسن خان ابوقدره و رعایت همان حرمت ایلخانی از شگردهای تخصصی وی بوده که تا زمان مرگ، این احترام محفوظ بوده است و به مسأله‌ی اصلاحات ارضی هم چندان ارتباطی نداشته است. در خلال بیان خاطرات مؤلف مهم‌ترین موضوعی که در این کتاب دیده می‌شود ماجرای بازداشت و محکوم شدن به ده سال زندان است که کیفرخواست صادره ناظر بر اقدام وی علیه امنیت کشور بوده است.

نکته‌ی قابل توجه این است که بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ سازمان سیا و توافق موجود بین حکومت ایران و آمریکا ضرورت تشکیل یک سازمان که بتواند جای رکن ۲ ارتش را گرفته و مسائل امنیتی رژیم را عهده‌دار شود مطرح و بر این اساس سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک Savak) که طرحی از درون شبیه به سازمان‌های جاسوسی موساد، سی‌آی‌اِ و همچنین انتیلجن سرویس انگلیس بود تشکیل و همچنین

رئیس آن سپهبد تیمور بختیار بود که تا سال ۱۳۴۰ زمان حکومت امنیتی با قدرتی مافوق تصور این تشکیلات مخوف پلیسی را اداره می‌کرد و آرام آرام احزاب سیاسی مخالف رژیم نظیر حزب توده و سایر گروه‌ها را یا منحل و یا سران آن‌ها را گرفتار و به ظاهر امنیت را در مملکت ایجاد کرد ...

تیمور بختیار، حسن پاکروان، نعمت‌الله نصیری و سپهبد ناصر مقدم آخرین رئیس ساواک که همگی آن‌ها فرجام شومی را به چشم دیدند و تیمور بختیار در کشور عراق به دست مأموران مخفی ساواک یعنی دست‌پروردگان خود کشته شد و سه نفر دیگر در دادگاه‌های انقلاب به اعدام محکوم شدند. به هر حال بر اساس نوشته‌های آقای والی‌زاده وی به علت اتهام برارتباط و همکاری با دکتر هوشنگ اعظمی در سی‌ام مردادماه ۱۳۵۳ دستگیر می‌شود و ظاهراً زمینه‌ی دستگیری به نحوی که خود می‌گوید این‌گونه است که مرحوم دکتر اعظمی خودروی پیکان وی را ظاهراً برای استفاده شخصی از وی طلب می‌کند. وی می‌نویسد یکی از برادران دکتر آمد و من سویچ ماشین را به وی دادم و بعد از یکی دو روز ماشین را در سرایطی که خاک‌آلود و کثیف بود برگرداندند. چند روز بعد شنیدم که ساواک دنبال دکتر اعظمی است و وی هم مخفی و در دسترس مأموران امنیتی نیست. مدتی بعد محمدحسین والی‌زاده مؤلف کتاب به وسیله‌ی نیروهای امنیتی دستگیر و تحت‌الحفظ به بروجرد اعزام می‌شود و در کمیته کارگروه که معروف به ضد خرابکاری بود بازداشت و تحت بازجویی قرار می‌گیرد. انصافاً مؤلف کتاب؛ شرح ماوقع را که دو سال هم به طول می‌انجامد با ظرافت و صراحت طبع نقل می‌کند و پس از گذشت سی و هشت سال صحنه همچنان زنده و گویا بیان می‌شود که لحظاتی خواننده را در عوالم گذشته‌ای که سه دهه را پشت سر گذاشته متوقف می‌سازد. وی بعدها به تهران منتقل و زندان‌های قصر و اوین را هم تجربه می‌کند.

چهره‌های شناخته‌شده ساواک آن زمان نظیر: عضدی، رسولی و آرش که به طور مستقیم زیر نظر پرویز ثابتی مدیرکل و شخص دوم ساواک انجام وظیفه می‌کردند در نوشته‌های آقای والی‌زاده به عنوان افرادی که با وی سروکار داشته‌اند مطرح می‌شوند.

وی طرحی از زندان اوین را این‌گونه به تصویر می‌کشد: «با ورود به داخل بند زندان "اوین" که در طبقه‌ی اول بود با ساختمان جدیدساز آجر قرمز و تمیزی مواجه شدیم و

از ورود به چنین مکان تمیز و مجهزی که به هیچ وجه مقایسه شدنی با زندان‌های قبلی نبود خوشحال شدیم. هر چند نفر در اتاقی قرار گرفتیم و در هر اتاق به اندازه کافی و زیاد تشک‌های ابری کلفت، پتو و ملحفه‌ی تمیز و فراوان روی هم چیده شده بود و بعضی افراد از گروه‌های انقلابی که قبلاً دستگیر شده بودند و مراحل بازجویی آن‌ها تمام شده بود در آنجا بودند. حمام همیشه آماده بود و خیلی بزرگ و گنجایش چندین نفر را داشت ...»

نوشته‌ها و خاطرات آقای والی‌زاده معجزی درباره‌ی زندان اوین و شرایط رفاهی آن مربوط به این قضیه است که سازمان‌های وابسته به حقوق بشر و همین‌طور عفو بین‌المللی از وضعیت زندان‌های ایران گزارشاتی دریافت کرده بودند که مغایر با اصول سازمان ملل و عفو بین‌الملل بود و بر این اساس ناظران سازمان بعد از سال ۱۳۵۰ هر چند بار به ایران برای نظارت و بین اوضاع و احوال زندانیان با توافق قبلی می‌آمدند و رژیم به ناچار در وضعیت و کمیت و کیفیت زندان‌های کشور به خصوص زندان اوین تغییری داده بود و آنچه که آقای والی‌زاده بیان می‌کند محصول همین نظارت‌ها و دخالت‌های مجامع بین‌المللی حقوق بشر بوده است.

نکته دیگری که وی بیان می‌کند و نوعی وصف‌الحال است این موضوع می‌باشد: «حیات زندان برای هواخوری آماده بود و در زمان ورود به حیاط که مُشرف به دامنه‌ی کوه "البرز" بود صدای کبک‌های وحشی از تپه‌ماهورهای مُشرف به زندان شنیده می‌شد و ما را که عادت به شکار و کوهنوردی داشتیم به یاد زمان آزادی و بهره‌مندی از طبیعت می‌انداخت.»

ذکر این مطلب و حسرت گذشته‌ها از زبان مؤلف کتاب کاملاً طبیعی و قابل لمس است چرا که انسان در شرایط رفاه و آزادی قدر برخی نعمت‌های خداداد را نمی‌داند مگر هنگامی که در شرایط نامناسب و گرفتاری‌های اجتناب‌ناپذیر فطرت و اجبار بشری قرار می‌گیرد و آن وقت که افق‌های دوردست ذهن آدمی لحظه به لحظه گذران زندگی قبل از ماجرا و گرفتاری را مثل صحنه‌های سینما مجسم می‌کند و بر آن‌ها افسوس می‌خورد و این طبیعت و طینت اجتناب‌ناپذیر بشر امروز است و از آن گریزی نیست.

انتقال به زندان قصر بعد از اوین هم داستان خاص خود را دارد. شرایط زندان قصر که در دوره حکومت رضاخان به وسیله‌ی سرتیپ محمد درگاهی رئیس شهربانی وقت ساخته می‌شود و شخصیت‌هایی چون تیمورتاش وزیر دربار پهلوی اول، جعفرقلی‌خان سردار اسعد بختیاری، اسماعیل‌خان صولت‌الدوله قشقایی و حتی لرستانی‌هایی نظیر فتح‌الله‌خان پورسرتیپ، کدخدا حسین‌خان بهاروند، میرشهاب تیمورپور و میرزا محمدخان میرعلی‌مرادخان جودکی و علی‌محمدخان غضنفری هم در آن گرفتار بوده‌اند از مخوف‌ترین زندان‌های کشور و شاید در جهان به شمار می‌رفته است.

گروه ۵۳ نفر دکتر تقی ارانی، نورالدین کیانوری، عبدالصمد کامبخش، احسان طبری و بسیاری از سران حزب توده تا شهریور ۱۳۲۰ در این زندان بوده‌اند و پزشک احمدی معروف، آمپول هوای خود را به افرادی نظیر تیمورتاش، جعفرقلی‌خان سردار اسعد، فرخی‌یزدی و دکتر تقی ارانی تزریق و آن‌ها را روانه دیار نیستی کرده است.

آزادی مؤلف کتاب به حدود بهمن‌ماه ۱۳۵۵ برمی‌گردد. زمانی که حقوق بشر دوباره در ایران به کار نظارتی خود می‌پردازد و زمینه آزادی برخی افراد نظیر آقای والی‌زاده فراهم می‌شود و این مهم را به انجام می‌رساند.

ایشان در زندان قصر است که چهره‌های شاخص بعد از سرنگونی رژیم را می‌بیند و ظاهراً آزادی آن‌ها به مناسبت سالروز ۱۵ بهمن و دفع و رفع خطر از شاه بوده است که منت آن را نیز بر سر برخی زندانیان آزادشده می‌گذارند و ایشان بعد از دو سال و پنج ماه و پانزده روز دوباره نعمت آزادی را درمی‌یابد و به زادگاه خود برمی‌گردد.

بازنشستگی مؤلف در سال ۱۳۵۹ و زمانی است که دو سال از سرنگونی رژیم می‌گذرد و امروز که از پسین سالیانی توش و توان باقیمانده بر دگر خاطرات گذشته خود پرداخته و به حق ادای دین کرده و در یادداشت‌های آقای والی‌زاده معجزی برخی تسامح نه‌چندان چشمگیر از نظر قواعد نگارشی وجود دارد و در مواردی تسلسل و ارتباط وقایع تا حدی دور از ذهن نشان می‌دهد که تا حدودی طبیعی می‌نماید. جز این موارد که چندان چشمگیر هم نیست، انصافاً قلم و رقم مؤلف با ظرافت طبع وی هماهنگ و خواندنی است. توفیق ایشان را از خداوند بزرگ خواهانم.

تابستان ۱۳۹۱ خرم‌آباد- ایرج کاظمی